

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

**ФИЛОЛОГИЯ, ӘДЕБИЕТТАНУ ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ ФАКУЛЬТЕТІ
ҚАЗАҚ ФИЛОЛОГИЯСЫ КАФЕДРАСЫ**

**«ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІ: ЖАҢА ҒЫЛЫМИ ПАРАДИГМАЛАР МЕН
ОҚЫТУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ»**

атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция

**Алматы
«Арыс»
2012**

Өтебеков С. Ханбибі Есенқарақызы өлеңдеріндегі жеке метафоралық қолданыстар.....	146
Рахимова А. «Интеллект» концептісінің ғылыми аспектілері.....	150
Сәткенова Ж. Лингвокогнитивтік зерттеулердегі дүниетанымдық концептілердің өзіндік ерекшеліктері.....	153
Супабекова Р. Дене мүшелеріне байланысты тұрақты тіркестер және оның ағыналары.....	156
Сүйінжанова Ж. Атаулық тіркестердегі мағыналық тұтастық.....	158
Сырлыбаева Г., Асыллова Р. І. Жансүгіров қолданысындағы теңеулер мен компаративтік фразеологизмдер (тұрақты теңеулер).....	162
Тоқтарбаева Г. Прецедентті мәтін – лингвомәдениеттанудың зерттеу нысаны.....	166
Тумабаева А. Жастар жаргоны лексикасының пайда болу және толығы дереккөздері туралы.....	169
Шакирова Д. Ым-ишарат семантикасы, оның ұлттық-мәдени сипаты.....	174

-П-

**ОҚЫТУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ МЕН
ЕКІНШІ ТІЛДІ МЕНГЕРТУДІҢ ТЕОРИЯСЫ**

Альмурзина Г. Роль альтернативных форм обучения в формировании профессионально-коммуникативной компетенции на казахском языке.....	176
Әмір Р., Әлімтаева Л. Қазіргі қазақ тілінің синтаксисі» пәнінің инновациялық тақырыптары арқылы студенттерді интеллектуалдылыққа жетелеу.....	179
Бакиева А, Куаныш Ш. Развитие социокультурных компетенции учащихся на уроках казахского языка через внедрение личностно-ориентированной технологии.....	182
Гумарова Ш.Б., Тастемирова Б.И., Суттибаев.Н.А. Білім берудегі интерактивті оқытудың әдістері.....	184
Ғалиева А., Асыллова Р. І. Балалардың фонетикалық дағдыларын қалыптастырудың инновациялық тәсілдері.....	188
Есімжанова Г., Қонарбаева А. Мәтін негізінде кәсіби және арнайы шағын мамандықтарына байланысты лексиканы оқыту жолдары.....	191
Жақсылықова Б., Байбатанова Ф. Кәсіби дайындық жүйесіндегі оқыту технологияларының рөлі.....	194
Жаңабекова А. Қазақ әдеби тілінің аннотацияланған мәтіндер корпусына морфологиялық білімдер жүйесін енгізудің практикалық тәжірибелері және оларды оқыту жүйесіне енгізудің ғылыми-әдістемелік негіздері.....	197
Жетпісбаева С. Бастауыш сынып оқушыларының ойлау қабілетін дамытудың кейбір мәселелері.....	201
Жүсіпова Б. Дамыта оқыту технологиясын қазақ тілі сабақтарында қолдану.....	203
Жылқышыбаева Қ. Білім беру жүйесіндегі жобалай оқыту технологиясы.....	206
Исембаева Л. Ағылшын тілін оқыту әдістемесінің психологиялық құрылымы.....	210
Казмагамбетова А. О проблемах межкультурного общения в иноязычной аудитории.....	212
Камзина А., Жаңабекова М. Шет тілін оқытудағы инновациялық әдістердің маңызы.....	215
Мамедов Эйваз Вадуд оглы. Возможности и пути экономического воспитания студентов во внеаудиторное время.....	218
Мананова Г. Некоторые пути обучения самостоятельному иноязычному высказыванию.....	220
Маселова К., Есімжанова Г. Мемлекеттік тілді болашақ инженерлерге жаңа технологиялар арқылы оқыту мәселесі.....	224
Матай Б. Студенттерге ағылшын тілін интерактивті тәсілмен оқытудың ерекшеліктері.....	228
Машинбаева Г. Қазақ тілін шет тіл ретінде оқытудағы мәтінмен жұмыс.....	230
Молдабаева Ә. Білім беру жүйесіндегі инновация, инновациялық ұғымдар және екінші тілді меңгертудегі интербелсенді әдістердің тиімділігі (орыс топтарына қазақ тілін меңгерту шеңберінде).....	234

На
инн
Сат
өз б
Тұр
Тұя
мұм
Хус
жаз
Шь

Абн
Аза
Ам
заф
Ата
Ата
Әбі
Әлі
Бай
по
Жо.
көп
Қоғ
зер
Қос
Қоғ
кел
Лн
мағ
Ма
Ме
and
Зам
язы
Сп

А
Қ
А
д
А
Ә
Ә
Ә
Б
ш
Д
Т
Д

ҚАЗАҚ ТІЛІН ШЕТ ТІЛІ РЕТІНДЕ ОҚЫТУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Наралиева Р.Т., Тастемирова Г. А., әл-Фараби атындағы ҚазҰУ оқытушылары

Тәуелсіз Қазақстан Республикасын бүкіл әлем татулық пен бірліктің берекенің, ынтымақ пен бейбітшіліктің, толеранттылықтың алтын ұясы, достығы мен ынтымағы жарасқан көп ұлтты мемлекет ретінде таниды. Қазақстан Республикасының зайырлы саясатына, Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың парасатты ұстанымына дүние жүзі құрметпен қарайды. Биылғы Қазақстан Республикасы әлемдік дәстүрлі діндер 2010 жылы бейбітшілік пен халықтар достастығының өнегесі ретінде әлемдегі беделді ұйымдардың біріне ЕуроОдаққа мүше болды және ЕҚЫҰ-ға төрағалық етуді, 2011 жылы Ислам конференциясына төрағалық етуді Қазақстан Республикасына зор сенім тапсыруы, еліміздің үлкен абырой атқарып шығуы – бүкіл қазақстандықтар үшін үлкен мәртебе. Елбасымыз халыққа Жолдауында тіл тұтастығы – ел тұтастығы, яғни мемлекеттік тіліміз еліміздің тәуелсіздігін басты қазығы екендігін әрқашанда баса атап көрсетеді. Еліміздегі соңғы жыл санағы халықтың 65 пайызын мемлекеттік тілді еркін меңгергендігін, тағы да 15 пайызы ауызекі сөйлеу деңгейін меңгергенін айқындап берді. Қаһарлы Кеңес Одағы кезінде қазақтардың өзінің 50 пайыздайы ана тілін білмейтін немесес нашар білетін еді. Тәуелсіздікке қол жеткізген 20 жыл ішінде бұндай жетістікке қол жеткізу – үлкен табыс. Жылдан-жылға қазақ тілінің қолданыс аясы кеңіп келе жатқанының тағы да бір дәлелі - елімізге келіп жатқан шетелдіктердің, әсіресе студенттердің мемлекеттік тілде білім алуға деген құлшынысын артуы да – үлкен бедел. 2010 жылы Қазақстан Республикасы ЕҚЫҰ ұйымына төрағалық еткен кезінде Ауғанстан Ислам Республикасы әлемнің дамыған елдерінен экономикалық және мәдени көмек сұраған еді. Ауғанстан еліне бірінші болып көмек қолын созған, өзінің бейбітшілдік сүйгіш саясатымен өзгелерге үлгі бола білген Қазақстан Республикасы болатын. Елбасымыздың парасатты бастамасымен елімізге 1000 ауғандық студент келіп білім алуына АИР мемлекетімен келісім жасады. Болашақта Қазақстанға басқа да елдерден де шетелдік студенттер білім алуға келеді. Елімізге келген студенттер әуелі ЖОО-ға дейінгі білім беру факультетінің дайындық курсына білім алады. Шетелдік студенттерді дайындық курсына оқыту құрметіне әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті де ие болды. Жыл сайын университетте ақылы бөлімде оқитын шетелдіктермен қатар мемлекеттік бағдарлама аясында жүзге жуық ауғанстандық студенттер дайындық курсынан өтеді.

Мемлекеттік тілдің абыройы мен беделі көтеріліп, Қазақстан халқының қарым-қатынас құралына айналуы үшін, көптеген іргелі істер атқарылып жатқаны белгілі. Оның нақты бір көрінісі – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халықтары Ассамблеясының XII сессиясында сөйлеген сөзінде мемлекеттік тілдің мемлекеттік ту, әнұран, елтаңба сияқты елдік нышандардың бірі екенін, әрі тіл еліміздің барша халықтарын біріктіретін негізгі құрал екенін айтып, көптеген факторлармен көрсетуі, мемлекеттік тілдің маңызын жылғы сайынғы Жолдауында терең бағалауы, ұлттық жаңғыру және халқымыздың бәсекеге қабілеттілігі аясындағы атқарылатын маңызды шаралар ретінде тілдік саясатқа баса назар аударылуы, тілдерді дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында қазақ тілінің респектабельдік, перспективтілік, демократтық, халықтық сипатын ашып көрсету, коммуникативтік мәртебесін көтеру мәселелері көрсетілген. Елбасы биылғы 2012 жылғы Жолдауында білім беру саласының инновациялық технологиясын арттыра отырып, оқыту ісін әлеуметтік бейімдеу жұмысымен ұштастыра жүргізу қажеттідігін атап көрсетті. Елбасымыздың тіл саясатына қатысты айтқан тұжырымды терең ойларын жүзеге асыру мақсатында отандық білім беру сатысын әлемдік деңгейге көтеруге қатысты білім реформасына сәйкес елімізде білім алып жатқан шетелдік азаматтарды қалыптастыратын салт-дәстүрімізді, тарихымызды, әдеп-ғұрпымызды, мәдениетімізді құрметтеуге баулу барысында жетекші рөл атқаратын мемлекеттік тіліміздің өрісін кеңейту, қолданыс аясын, бәсекеге қабілетті дамыған елу елдің қатарына енуіне, әлемдік аренаға шығуына жол салатын білім мен ілімнің, ғылым мен техниканың тілі ретінде құзыреттілігін арттыруға байланысты қазақ тілін шет тілі ретінде оқытудың инновациялық әдістемесін мемлекеттік және жалпыадамзаттық мәдени кеңістікте ғылыми-теориялық тұрғыдан саралап, оқыту технологиясын жаңаша мазмұнда инновациялық әдістемесін қалыптастыру қазіргі уақытта заман талабынан туындап отырған

негізгі
отырғ
қоғам
ұстан
техно
тілдер
«сист
отанд
жүйес
нарығ
мен ж
техно
конце
тәжір
деңгей
жүйес

бөліп,
ерекш
деңгей
аптал
қамты
шетел
үлгіле
А1 де
соның
сөйле
бұл к
ортад

А2, Е
қатыс
жазыл
трени
бағдар
қалған
сабақ
істейд
совоқ
свойс
овлад
ұстаз
жүйес
құрас
анима
Соны
жатты
оқыту
азама
қалығ

әдісте
Респу
бейім
мәден
оқыту
үлкен

негізгі мәселе болып отыр. Ұлтаралық келісімнің, тұрлаулы әрі тұрақты дамудың үлгісі болып отырған Қазақстан Республикасының халықаралық ұйымдармен және шетелдердің азаматтық қоғам институттарымен, жетекші ЖОО орындарымен интеграциялық қатынастарды кеңейте беру ұстанымына сәйкес шетел азаматтарына қазақ тілін шет тілі ретінде оқытудың инновациялық технологиясын, озық әдістемесін қалыптастыру барысында әлемдік білім беру жүйесіндегі шет тілдерді оқыту тәжірибесінің, мысалы, ағылшын тілін шет тілі ретінде оқытатын ЕҒ мектебінің «система эффект» бірегей бағдарламасының озық үлгісін және тағы да басқа әлемдік және отандық үздік әдістемелерге сүйене отырып, қазақ тілін шет тілі ретінде оқытудың отандық жүйесін қалыптастыру қажет. Қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту – отандық білім беру нарығындағы бәсекелестікке қабілетті инновациялық жаңа ғылыми-теория зерттеу жұмыстары мен жаңаша мазмұндағы әдістемелік жүйе. Қазақ тілін шет тілі ретінде оқытудың инновациялық технологиясы лингвистикалық, оқу-әдістемелік салада мемлекеттік тіл – рухани мәдениет тірегі концепциясының қазіргі ғылыми бағыт тұрғысынан жаңаша зерделеп, әлемдік тіл үйрету тәжірибелерін озық үлгілерін пайдалана отырып, қазақ тілін шет тілі ретінде оқытудың кешенді деңгейлік бағдарламасын жасап, қазақ тілін шет тілі ретінде оқытудың инновациялық әдістемелік жүйесін қалыптастыратын оқу-әдістемелік құралдар дайындау керек.

Әлемдік білім беру орталықтарының моделіне сүйене отырып, қазақ тілін сегіз деңгейге бөліп, қазақ тілін шет тілі ретінде оқытуды шетел азаматтарының психологиялық-физикалық ерекшеліктерін ескере отырып, олардың қабілеттеріне қарай жеке тұлғаға бейімдеп нөлдік деңгейден бастап оқыту үрдісін оқу үдерісіне енгізу – қазіргі күннің талабы. Нөлдік деңгей - 6 апталық мерзімде, аптасына – 36 (соның ішінде 6 сағат – мәдени-танымдық, этномәдени сабақтар қамтылады) сағаттан оқытылады, міндеті – қазақ әріпнамасын үйрете отырып, өзге тілді ортада шетелдік азаматтарға күнкөріс тілін – өте қажетті тілдік жағдаяттарда қарапайым, шағын сұхбат үлгілерін меңгерту болып табылады, лексикалық минимумында 350-500-дей сөздер қамтылады. А1 деңгейінің міндеті – тіл үйренушіге тілдік қатысымның қарапайым деңгейін меңгерту, сонымен қатар 850-1000 сөзді біліп, сол сөздермен құрылымы қарапайым, айтуға жеңіл сөйлемдерді құрып үйренеді. А2 деңгейі міндеті – тілдік құзыреттің базалық деңгейін меңгерту, бұл кезеңде тілді оқытудың негізгі курсы қамтылады. В1 деңгейінің міндеті тілдік құзыреттің ортадан төмен деңгейін меңгерту, болып табылады.

Бірінші ағымдық оқу жылында тіл үйренушілерге қазақ тілінің төрт деңгейін – нөлдік, А1, А2, В1 деңгейлерін меңгерту, тілдік дағдыларды практикада қолдана алуға машықтандыруға қатысты тренингтер, жаттығулар ұйымдастырылады. Тілдің негізгі төрт аспектісі: айтылым, жазылым, тыңдалым, оқылым бойынша керекті оқу материалдарымен қамтамасыз ету және тренингтерді, оқу ісін тиімді ұйымдастыруға бағытталып төрт деңгейге арналған оқу жұмыс бағдарламасын әзірленеді. Шетелдік студенттердің тілдік ортаға бейімдеуін жеделдету және артта қалған жекелеген студенттермен түзету шараларын жүргізу мақсатында кафедрада негізгі сабақтардан басқа, сабақ кестесінен тыс факультативтік сабақтарды қамтитын үйірме жұмыс істейді. «... особенность – возможность и готовность к использованию неродного языка во всей совокупности функций, которые осуществляет родной язык, – принадлежит к субъектным свойствам функционально грамотной языковой личности, которые характеризуют ее приемы овладения знаниями о языке, ее стратегию овладения и пользования языком» [1, 81]. Кафедра ұстаздары, әсіресе, қазақ тілі пәнінің оқытушылары қазақша сөйлеу этикасының деңгейлік жүйесіне негіздеп тілдескіш құралдарды, қазақша-дариша(парсыша) тілашарларды, сөздіктерді құрастыруды қолға алды. Сабақты ұйымдастыру барысында мультимедиялық оқу құралдарын, анимациялық материалдарды пайдалану тіл үйренушінің қызығушылығын арттыра түседі. Сонымен қатар оқу үдерісінде тәрбиелік мәні зор, мазмұны терең мәтіндер мен жаттығу жұмыстарының танымдық, мәдени, рухани тағылымын саралап, ЖОО-да мен мектептерде оқытудың жаңаша үлгілеріне тиімді пайдалану және қазақ тілінің әлеуетін арттыру арқылы шетел азаматтарының бойына Қазақстан еліне, тіліне, мәдениеті мен тарихына деген құрмет сезімін қалыптастыруға, қазақ тіліне деген қызығушылығын дамытуға болады.

Отанымызда қалыптасқан қазақ тілін оқытудың жүйесіндегі дүниетанымның, дәстүрлі әдістеменің, шоғырланған педагогикалық тәжірибенің маңызын саралап, Тәуелсіз Қазақстан Республикасының қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайына және еліміздің саяси ұстанымына бейімдеу мақсатында шетелдік студенттердің психологиясын қалыптастырудағы рухани мәдениетімізбен сабақты ұштастыра жүргізудің маңызы зор. Себебі, қазақ тілін шетелдіктерге оқытуда сабақтың мақсаты тек білімділік, танымдылықпен шектелмей, тәрбиелік жағына да үлкен мән беріледі: тілдік қарым-қатынас пен тіл мәдениетінің коммуникативтік функциясын

жалпыадамзаттық құндылықтардың көрінісіне қатысты зерделеу арқылы шетел азаматтарын еліміздің мәдениетін, саяси ұстанымын, экономикалық-әлеуметтік жағдайын, дәстүрін, мемлекеттік тілімізді құрметтеуге шақыру болып табылады.

Ұлтаралық татулық пен бірліктің негізгі алаңына айналған Тәуелсіз Қазақстанда татулық пен ел тұтастығының кепілі ретінде мемлекеттік тілдің – қазақ тілінің атқаратын функциясы өте күрделі, сондықтан қазақ тілін оқыту саласында шет тілі ретінде оқыту әдістемесі жаңаша мазмұнды, инновациялық технологиялық құрылымды қажет етеді. Мемлекеттік тілге деген сұраныстың жылдан-жылға артып келе жатқанына байланысты қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту әдістемесінің инновациялық технологиясының отандық жүйесін – әлемдік және отандық білім беру жүйесіндегі озық модельдердің тиімді бағыттарын саралай отыра, қолдану керек. «Сопоставление отечественного и зарубежного опыта организации школьного образования позволяет не только более осознанно понять наши достижения и недостатки, но вести целенаправленную работу по определению приемлемого для нашей страны пути дальнейшего развития системы образования. В этом плане особую значимость приобретает Концепция до 2015 года, одобренная Правительством, где уже намечены стратегические направления развития образования. Следовательно, при стратегическом видении развития школьного образования важное значение имеют тактические шаги по достижению очерченных целей в обозримом будущем. Этот план действий – в осуществлении комплексных преобразований [2, 11]. Қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту жүйесін әлемдік тіл үйрету бағдарламасына сәйкестендіріп, нәльдік деңгейден бастап оқыту үдерісін енгізу – оңтайлы да кешенді әдіс. Яғни қазақ тілінің қолданыс аясының кеңістік пен уақыт аясындағы даму жолдарын мен танымдық-тәрбиелік мәнін саралап, тілдегі ұлттық таным негіздері мен одан алатын тағылымының жүйелілігін лингвомәдени, психологиялық, педагогикалық, мәдени, лингвистикалық, әлеуметтік негізде анықтап, практикада қолданысқа – оқу үдерісіне енгізудің маңызы зор. Қазақ тілінің коммуникативтік функциясын, тілдік құзыретін жаңаша ғылыми негізде саралап, оның жалпыадамзаттық құндылықтармен салыстыра отырып, ерекшелігін танытудың, қазіргі инновациялық даму бағдарламасы тұрғысынан жүйелі түрде зерделеудің маңызы мен мәні ерекше. Мәдениеті мен өркениеті дамыған елдер тәжірибесінде тілдің, тілді шет тілі ретінде оқыту әдістемесінің терең зерттелуі – тіл мәдениеті мен ұлт мәдениетінің саликалы дамуы мен этностық құндылықтардың толық әрі жақсы сақталғандығын көрсететін дәстүрлі үрдіс. Тәуелсіз еліміздің биік мәдениеті мен мәдени келбетін, тіл мәдениетін танымдық аясынан зерделеіп, оның әлеуметтік мәнін, мәдени, тілдік, педагогика-психологиялық межесін анықтау арқылы қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту әдістемесінің бағдарын жаңаша теориялық бағытта саралап, жүйелейміз. Қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту үдерісі отандық білім беру жүйесінде соңғы 10-15 жылда пайда болған оқу жүйесі, 2000 жылдарға дейінгі шетелдіктердің сұранысы тек ресми тілге қатысты болып келсе, соңғы жылдары шетел азаматтарынан тарапынан мемлекеттік тілге деген қызығушылық артып келеді. Қазақстан Республикасы ынтымақ сүйгіш қауіпсіз және табиғы ресурстары бай, экономикалық ахуалы тұрақты ел ретінде, сонымен бірге Қазақстан Республикасының білім беру дәрежесі де халықаралық аренада жоғары деңгейде көрінуі, еліміздің бәсекелестікке қабілеттілігі де шетелдік мемлекеттерді, жекелеген шетелдік азаматтарды да қызықтырады, сол себепті де қазақ тіліне деген сұраныстың артқанын ескеріп, қазіргі уақыттың талабына сай қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту әдістемесі жаңаша мазмұнды құрылымды қажет етеді. Осы мәселеге қатысты баспасөз бетінде конференцияларда көптеген мақалалар, жарияланымдар жарық көрді. Алайда қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту жүйесінің инновациялық технологиясын қалыптастыру мәселесі толығымен шешілген жоқ. Қазақ тілін шет тілі ретінде оқытудың инновациялық кешенді әдістемесін – отандық білім беру нарығында осы саладағы бірегей жаңаша мазмұнды әдістеме етіп қалыптастыру – бүгінгі күннің өзекті мәселесі.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Мурзалина А. Исследование структуры индивидуальности функционально грамотной языковой личности для построения современного школьного лингвистического курса // Білім. – №4. 2002. – С. 81.
2. Жадрина М.Ж. Образовательные стандарты как основа организации школьного образования // Творческая педагогика. – №2. 2004. – С.11.